

aut eo longiore temporis intervallo à Gabaoe ad Aialonem tumultuaria fugā evasisse victos cum victore facti, cùm neque magna esset inter Gabaoem Aialonemque loci intercapēdo, neque ab Gabaoe Macedam versus fugientibus occurseret Aialon, prasertim iis qui clivo Bethlhor instiūsset; hac enim urbe Gabaoi aquilonaris erat, Aialon verò eidem australis. Nam Aialonem stadiis aliquot viciōrem Elīe fuisse quān Gabaoem, consenteātum est iis que supra diximus, ex quo etiam efficitur, magis ad orientem recessisse. Jam verò ex Gabaoe Macedam petre, est ab oriente versus occidentem ire. Neque verò minus stultum illud, quod non unus Kimhi, sed plerique etiam illi Iudei existimant, lunæ vicarium lumen, solis lumini, postquam is occupasset, fuisse suppositum, ne in tenebris, Antabatarum more scilicet, pugnaretur. Ex ipsis enim sacris verbis, nemo, nisi stupidiſſimus, non intelligat, sole non ante confectam pugnam, è nostro orbe finiente excessisse, atque ea causa est cur proximo versiculo unus sol substitue memoretur, lunæ verò nulla sit mentio. Quod propter recte Josephus diem esse productum scribit, ne vox succedens Hebreworum impetum colibet. Sed illud, si quis credibile esse censeret, lunam illo tempore novam fuisse, neque procul ab sole mēcēsse, et proinde utriusque astri mora conspicī in celo potuisse, non pugnauerit. Nam id R. Isaiae quoque placuit, cordato scriptori.

VERS. 15. — ET MORATIS EST SOL, ET LUNA SUBSTITUTI, DONEC, etc. Septuaginta duo interpres, quasi gentis vocabulum nolumen Israelitis accommodare, quid ei feri subjici soleant profanæ nations in sacra historiâ, converterunt clausulam versiculi in hanc sententiam, donec ultus eset Deus hostes ipsorum. Nirum putaverunt illi, οὐτος, hoc est, verbum illud, γένεσις, in accusandi casu positum esse, quod Symmacho quoque visum est, qui his est interpretatus verbis, eam verborum complexiōnem, τοις ἡγεμόνων τοῖς λαοῖς τοῖς ἤρεσσον αὐτῶν, donec punivisset (Deus videlicet) populum hostium ipsorum. Chaldeus verò, tanquam etiam ipse simili constric̄tus religione fuerit, pro genere reddidit, populus Israeliticus. Atqui, cùm, ut dixi, haec oratio certis sit vincta numeris, non est mirum, οὐτος, gentis vocabulum, pro Israelitis esse positum, hoc enim etiam in soluta oratione non semel esse factum, certissimum est.

Sed de libro Recti, cuius, cùm hic, tunc alibi

mentio est in sacris litteris, incredibiliter nungantur autores Gemaroth in eâ tractatione, quâd de cultu alieno disputant, et rursus in vetusto illo commentario, cui titulus est, *Genesis Rabba*; sed proferam acutissimorum hominum scilicet commentum unum, de quo concilia faciliē cetera : Liber Recti, inquit, est Mosis primus liber, quem *Genesim* vocamus, quia illi continet res gestas Abrahæ, Isaci et Jacobi, qui præ exteris mortalibus *בְּנֵי יִשְׂרָאֵל*, hoc est, recti, sunt vocati, cùm *Balaam* diceret Num. 23, 10 : *Moratur anima mea morte rectorum*. In illo enim libro scriptum est de Ephraim : *Et semen ejus erit abundantia gentium*, lisque verbis hoc mirabile facinus Josuæ est predictam, qui ex Ephraim est prognatus, cùm illi imperium haberet in solum et lunam, que omnium gentium vitam moderantur, naturali quâdam & sua efficientia, aut quia sibi nominis fama, & ob hoc tam præclarum factum, gentes omnes implevit. Non facerem profecti, ut hanc tantum illorum hominum vanitatem scriptio dignarerit, nisi cuperem testatissimum omnibus esse, quâd sint absurdi atque inepti ad tractandas sacras literas, et in quântis versentur tenebris, postquam solem justitiae Christum semel repudiarunt, atque pro viribus perditumiverunt. Et tamen tam stultum, tamque longè quæsitus figuramentum, neque ullâ etiam probabilitate explicatum Liranum placere potuit. Sed exornat ille fortassis meliore colore, inq; profecti longè etiam deteriore, ut illis hircum mulgentibus hunc obrum suppōnentem video. Hanc enim reddit Liranus vaticinii illius rationem : *Erat Josa, inquit, congregatio gentium* (sic enim illi interpetari vocem Νῦν μαυλιτ, quâd abundantiā, aut plenitudinem), *qua Israelite congregati erant, cùm illi solis lunæque cursus siceret*. Quasi verò vel tunc imbellis Israelitarum turba pugne illi interfuerit, vel non sibi aliis apud universam Israelitarum multitudinem res magnas gesserit Josua, veluti cùm Jordanem exsiccare, pervinquere faceret. Sed neque illud solidius est, aut melius, quod David Kimhi, etiam parentis sui Josephi adjutus acuminis scilicet, profert : cùm universo quinque Moses libros, quos *תַּנִּינָה*, hoc est, doctrinam vocant, sive legem, statuit esse librum Recti. Sed omisisti istis, Josephus mihi proprius ad veritatem accedere visus est, qui in suis Antiquitatibus, lib. 5, cap. 2, pro libro Recti, scripta in templo asservata dicit-

Nam ut in hujus commentarii exordio scripsi, ego eam habeo opinionem, ut credam, priscis illis temporibus, quæcumque in Ecclesiâ Dei agebantur digna apud posteros memorâ, ea eruditos, et ab ingenio atque arte scribendi paratissimos viros, in annales retulisse. Inter illos igitur annales fuisse unos, qui *רְבָנִים*, id est, liber Recti, idè vocabantur, quid optimâ fide atque serie res apud Dei cœtum gestas persingerent, aut quia Israelitici populi facta continerent, quem populum, *תַּנִּינָה*, tum Moses, tum Isaías vocarunt; sive idem ille liber fuerit, qui in Numeris, liber Bellorum Domini vocatus est, sive ejus pars quedam, aut etiam diversum opus. Neque verò est, quod mirem, illiusmodi annales jam nullos superesse. Postquam enim historia sacra, ut nunc habetur, ex illis, sive per Esdram, ut mili it verisimile, sive per alias fuit compilata, levior visa est illorum iactura. Et quia nesciit, qui modo Regum historiam, et Paralipomena, vel oscitantur, legit, quâd multa alia sacrarum rerum scripta monimenta interiorint? Sed quæ ejus diræ litterarum clavis fuerit causa, an quod praefracta cervisia gens Iudeorum tam sapè, ob sua sclera, zolim vertere coacta est, an verò divino consilio acciderit, non est præsentis loci disputare. Illud sancit constat, qui etiamnum in manibus sunt sacri libri, eos ad agnoscentiam Dei voluntate, atque aeterna vita viam inventandam, abunde satis esse, modò ut nos dociles simus. Scriptis Nathan vates; scriptis Gad vi-dens; scriptis Ahias Silonita, Jaddi, Semias, Iddo, ali multi, prœcul dubio viri divini, et, ut Philo eos vocat, *θεοποιοι*. Sed quis non rideat dementiam, si quæ istorum scripta in nostris, ut vocamus, Biblis querat? vel si quis contendat, et nescio quibus argutios nitatur, tria illa elogiorum, sive sententiarum millia, vel quinque supra mille cantica a Salomonem conscripta, quibus universam propè rerum naturam illi persecutæ esse memoratur, istis circiter octingentis versibus esse comprehensa, qui soli jam divinam Salomonis sapientiam nobis representant?

Sed objicias, in euptum videri, Josuam aquilis sui testimonio atque auctoritate uti, ad probandum hoc solis miraculum. — Imo vero minime absurdum est, si publicarum litterarum testimonio res à se gestas comprobavit, quales certè habeantur annales illi, in sacro tabulario asservati; verum, ego haud cum illis sentio, qui præsentis commentarii, quem ex-

plicandum suscepimus, scriptorem esse Josuam putant. Nam, ut alia multa præteream modò, quæ passim à me annotata sunt certissima signa, quis existimare possit, quod sepè dicitur, hoc, illud ad presentem usque diem durare, id à Josuā dictum esse, in cuius diebus ipsum eventit, ac non potius ab eo scriptore, qui sibi in illis, quæ jam tunc vetustate oblitterata exolevit videbantur, fidem velit comparare ex aliis quæ, cùm sint illis vetustis contentanea, aut etiam eorum monumenta, adhuc existent? Sed satis multa ante quoque de hac re à me dicta sunt.

Sequitur in sacro textu : *Et substitit sol in medio calo*, etc. Nulla hie luna mentio est, nimur non prius occidit sol, quâd depunatum esset. Eoque refellitur, ut dixi, Iudeorum opinio, qui soli lunam, tanquam vicarium faciem, successisse putant. Quia verò medium colum dicunt, existimat, ut supra exposuimus, Kimhi, cui etiam illi astupilarunt, meridiis fuisse, quo tempore Josua solis cursorum suâ prece impeditabat. Idque ego refellere nolim, nam rei geste series minimè videatur ab illo tempore dissidere. Est enim credibile, Josuam cum primâ luce aggressum esse hostes de improviso, cùm totam noctem iter fecisset. Atque in primâ illâ impressione, dum illi cæduntur, alli armis opponere parant, alli sua conuasant, denique alli trepidam et tumultuarium fugam moluntur, aliquot abiisse horas, pruisquam simul omnes aversi in fugam sese effusè darent, atque à Gabaoe ad illam planitiam, sive Aialonium, sive Gabaoe vocare luet, evaderent. Eoque cùm esset fugiendo, cædendoque perventum, illa Josuam precatione usum esse. Sed quando, ut dixi, illi planities ab Aialone et Gabaoe per longius intervallum pertinebant, prope ad Macedam usque urbem hostilem, hoc etiam videatur probabiliter dici posse, imperatorem fortissimum non ante sollicita ista vota fecisse, quam diem in vesperam esse inclinatorem, victoria verò magnam adiuvare partem restare animadvertisset, veritusque fuisse, ne appetens nox pralium citius dirimeret, et securans hostibus fugam afferret. Nam medium eccl., procoli parte non omnino ultima, sed in qui spectatus sol, hand dubia luce terras etiamnum illustrat, non in verso solum, sed etiam solutâ oratione, non ineptè dicitur.

Porro illud : *Circte die integræ, convertit Aquilas, neque ad diem perfectum, illi rorsus*

illud ambiguum est, substerinte sol diei integri morā, an verò inde ex quo jesus est insistere, usque dum occideret, unius diei tempus triverit; denique an id modo dicatur, eum non properasse ad occasum, usitatā alis diebus, qui perfecti habentur, conversione, sed solitū diutinū in nostro orbe finiente hase-
rit. Sirach, cuius apud omnes summa debet esse auctoritas, solidi spatio diei fixum con-
stituisse censuit, et tantumdem temporis motu quoque consumpsisse, itaque diem illum ge-
minatum fuisse, ut ex ejus, que supra sunt à
nobis citata, verbis constat. Maimonius, qui,
ut dixi, autem, nihil insueti passum esse
solē, sed sequibili, ut solet, motione diem
eum absolvisse, novā quādām istorum verbo-
rum explicazione, tanquā parvā declinatione,
hunc scopulum devit. « Perfectus sive inte-
ger dies vocatur, inquit, longissimus, qua-
lem efficit quotannis solstitialis conversio-
ne sol; tantus enim, ut eo etiam longior visus
est dies iste victori populo, pro rerum à se
gestarum multitudine, atque difficultate,
quamvis reip̄sa multò fuisse contractior. »
Hunc sequitur sus astipulator R. Levi F. Ger-
sonis, astrologus astrolom, plenis approba-
tionis velis. Neque inustatam fuisse in sole
morā, sed in pugnā expeditam victoriam existi-
matis, at, idē medī celi mentione esse,
qua sol, dum in eā parte versatur, tardissimē
videtur prōpere. Sed mihi profecto videntur
astrologi isti Iblei nūmī de aquibili ce-
lestium orbium conversione, atque concentu
solliciti, de effectoris Dei potentia non satis
benē et puram liberaliter existimare. Universus
enīm parcum verborum tenor ren novam
atque inustatam p̄ se fert. Quare censeo id
verissimum esse, quod בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ut istorum
arguitis dixit, cū in Maimonim scribere-
ret, verba esse ventosa, hoc est, prorsis
inania.

Vers. 14. — NEQUE FUIT DISS SIMILIS ILLI,
ANTE IPSUM, AUT POST IPSUM, etc. Plerique
interpretes istum diem hic pro longitudine con-
tendi cum reliquis omnibus diebus, qui ab
orbe condito flūxere, fluentque, existimant.
Unde varia inter ipsos nata est disceptatio,
et discrepantes sententiae, quot horas ille
omnino complexus fuerit. Nam ille Ezechias
agrotans dicas plerisque omnibus videtur ho-
ras 32 habuisse. Si enim sol, inquit, ad de-
cimam lineam jam tum pvererat, hoc est,
horas decimā dici conficerat, cū inde reci-
procrearet, ac totidem horis sensim primam

repetivit lineam, à qua deinde rursus ad deci-
mam, in partem antīcam, et tandem ab hac
ad duodecimam, hoc est, ad ultimam, atque
ad occasum progressus est, plāne horas tri-
ginta duas ultrō citrōque commendo con-
sumpsit. Doctores hebrei igitur, cūm in tra-
tatione de alieno Cultu, tum in Capitulis
R. Eleazaris, post perplexissimas altercationes,
in hanc tandem opinionem ferè convenientem
ut censem, hoc nostro die bis interquerivisse
solem. Semel in celi media parte, iterum in
ultimā, id est, cūm occasus proximus esset;
hoc enim, ut dignum tanto illorum constat
acumen cognoscas, illis confici verbis putant,
cūm semel dicunt: Substitit in medio cati; et
cūm rursus: Non maturari occidere. Itaque
istorum aliū hunc diem 36, aliū 48 horarum
spatio definitur, ut cuique non tam certa
ratio, quam opinandi illibid dicit. Atque hoc
modo facilē eum illi Ezechie diei praeferunt.
Quin Justini quoque nostra, morti atque
philosophi, non dubitā apud Tryphonem,
istum diem nostrum ad horas 36 producerunt.
Statuit enim ille, solem fixum hæcisse, perfecti,
hoc est, ut vocant, naturalis diei morā, id
est horas 24; quibus si addideris horas 12, quas
ab ortu ad occasum motu transgit, conserveis
horas 36. Verum ego certè non video, cur
dare illis debeat, quod a se ipsi sumunt,
qui tam longum fuisse diem Ezechias conantur
confidere, ut horas duraret 32; cur, inquam,
id concedere ipsi debeat, illa solis reciprocatione,
quā ab linea decimā ad primam revo-
cabatur, decem solidas horas esse consumptas.
Potius enim, ita iubente architecto Deo, tem-
poris minimo aut etiam nullo momento
transilire, ac deinde à primā linea sensim ad
duodecimam alias horas duodecimā confidere.
Sieque totus ille dies horae 22 furerū absolutus,
cūm hic noster, ut minimum 24 duraverit.
Sed si quis istis, proprie dixerit, de asini
unbra, questionis delectatur, is Liranum
audiat, cūm hoc in loco commentantem, tūm
in narratione illā rerum ab Ezechia gestarum.
Nihil enim est, cur in istis angustis laboremus
diutinā, quando de hujus nostri diei longitu-
dine non agitur comparatio, sed is eō solū
antefertur diebus quibusvis, quod nullum
alium diem Deus ad ultimā hominis preces,
cedenti hostis gratia, interrupto solis motu
sic produxit, ut hanc produxit.

Iam verò ad Ezechiam quod attinet, haud
ille votis à Deo flagitavit, ut lux sibi adversus
hostes, sed ut vita adversus moribū, diutur-

nior daretur. Cūmque ipse voti compos, divina
tamen responso parūm fidetur, Deus ultrō tali
ostento ejus diffidantiam arguit, magis quam
integratam animi probavit; similiter atque
Mosis vitiosum metum prodigiis quibusdam
emendavit, sed non sine indignatione, cū ille
in Egyptum reverti, ad liberandos Hebreos,
retractare atque tergiversaret; et Zacharie
linguam impeditivit, usque dum eveniret id, cu-
jus promissi, ille parum credulus, signum ab
angelo poscere fuerat australis. Nascenbarū enim
illusmodi signorum petitiones ex fidei infir-
mitate; quare neque pro exemplis ad imitati-
onem nobis in sacra historia esse propositas,
existimandum est, sed ad cautionem potius.
Atq̄ alia ratio est eorum ostentorum, que
arcano quodam celestis Spiritus instictu, Deo
postulārū virti sanctissimi, et plēna fiducia at-
que confisio ea datum iri ab illo credebat,
quale est illud Elie, de coeli flammā, cuius
nuper memini; et de cohibita primum, deinde
producti pluvia, atque etiam horū praesens no-
stri Iosua.

Postremo pars: Nam Dominus pugnat pro
Israele, causam afferit, ut nonnulli doctrinam
hebreorum, qui de horarū numeris ministris
solliciti sunt, autemant, cur dies ille pars
non haberit aut habuitur sit. Neque enim
alio, inquit, depugnavit unquam Deus pro
Israele lapidose grandine. Ego verò existimo
vel reddi rationem, cur Deus Iosue in pice
illa occurrerit. Nempe præter potentiam fidu-
ciam, ipsa etiam rerum quæ petuntur conditio,
et ipsa promissa Dei maximum habent, ut pre-
cess adiudicant, momentum; ac si sic dicatur,
ut promissi sui munus conficeret Deus, diea
produxit, exhibito sole; dixerat enim: Tradidi
ipsos in manū tuā. Jam verò ingrediuntur no-
notis beneficio elapsuri videbantur hostes, nisi
substituisset sol. Vel periculum, οὐ, non cause,
sed temperis significacione dare, dicendum
que esse: Cursus Domini pugnat pro Israele.

Veneremus vero prīsyanam ab hoc memo-
rabilī ostendo transseamus ad reliquam narrati-
onem, admonēns usus lector est, ut hi p̄i gratię
anī meditatione expendat immensum illam
Dei adversa suam Ecclesian beniginitatem,
quā tam variis, tamque admirabilibus modis
perpetuū voluit nostras mentes in sui admira-
tionem rapere, atque ex admiratione ad se
amandū colendumque, non quidem suā, sed
nostrā causā, inducere. Semel hominum gra-
tia universam istam aspectabilem machinam
condidit, camque stabili et perpetua legē im-

posita, ad illorum prorsus usus accommoda-
vit. Sed hoc multorum libris satis est explicata-
tum, qui de divinā conscripti sunt providen-
tiā. Jam verò immutabilem illam in omni
eternitate celestium corporum, tam immenso
spatio a nobis seutorum, legem et tenorem
ad unius hominis humi strati preces interrup-
pit, et si fas est ita loqui, ipse rerum omnium
opifex et dominus, unius servul sui desiderio
obsequitur, atque, ut populo suo hostibus ca-
dendis tempus proroget, ipsam ceci naturam,
cateroqui inviolatam, ab suo usitato cursu re-
frenat, coercet. Hoc est, stabili potius,
quam rerum natura semel indit, legi vim
adserit, quim ut sua Ecclesie commodis utili-
tatisbusque non provideat. Cū igitur in hæc
infelici et seruissimā undequaque vitā, tantas
creet commoditatis iis quorum animos vel
admirabili quādām pietate permoveare potest,
ut rerum natura dominari videantur, quales
quantusque tandem existimandum est fore cas
jocunditates, quibus nos perfundet beatitudine,
cum perfecti pietate sanctificante ipsum in
celesti colemus regno? Sanè nullus unquam
oculus vidit, nec auris audivit, vel animus
humanus cogitare possit, qualis quantaque
nobis beatitudino parata à benignissimo Parente
nostro Deo sit, motu in eum redememus,
qui admirabilibus modis et quidem planè gra-
tuitō nos amat. Sed hactenus digitum tan-
quā ad fontem intendisse sufficiat.

Vers. 15. — ET REVERTEATUR JOSUA ET UNI-
VERSUS ISRAEL CUM IPSO, etc. Hunc ego versi-
culum esse supervacaneum existimo hoc loco,
atque ad hujus capituli finem rejicendum. Neque
enim ipse narrationis tenor fert, ut credi
possit, Iosuam ad Galgalā jam cum universis
copiis revertisse, licet hoc Davidi Kimbi pro-
betur, sed inconscientia, non iudicio: longius
enīm erat à Galgalā ad Maceadan viae spa-
tium, quā ut tam facilē ultrō citrōque traduci
illæ possent, quod ex iis que de istorum
locorum situ ante à nobis dicta sunt, facile
potest intelligi, quānquam illud dici, neque
absurdē, opinor, posset, verbum revertatur,
pro, reverti constituebat, usurpatum esse. Nam
capite 15 similī prorsus loquendi modo, Ba-
laam ad suos rediisse memoratur, hoc est,
reverti cogitasse. Quippe imperator cum pro-
digatum putaret hostem, militemque diuturnā
pugnā fatigatum, quānquam sol ad occasum
proiectus nondūm esset, statuebat fortasse
recepit canere. Sed cūm improviō nuntium
acciperet, de quinque regulis in specu abditis,

deque magno fugientium hostium numero adhuc reliquo , aliud consilium ex re cepit , hostesque etiam longius persequendos , et illos interea in specie esse asservandos decrevit .

VERS. 16. — FUGERANT AUTEM QUINTUS REGES ILLI , ET ADITI FUERANT , etc. Illud , in Macea , similius dictum est , atque capite quinto , in Jerichunte ; et nuper , in Gabone , ut urbis nomen ad agrum suburbanum pertineat . Ferunt autem , qui loca illa , religionis ergo , perlustrarunt , adhuc in colle quodam , haud procul a Macea , quia in montosis posita locis erat , specum illam ostendit ab accolis , ejusque jam olim obstructum os muro esse , conservandi monumenti causam . Credibile est autem , speluncam istam , cum regi Eglonis , qui vicinus habitabat , notissima esset , ab omnibus istis reguli simili fugientibus , communis consilio , ut tutissimum latrabeam , esse appetitum . Nam in urbes ipsas aut non satis citio evadere se posse , aut non satis se in illis tuto ab exercitu victore futuros existimasse . Sed nesciebant miseri , vindicem oculum Dei effugere nemini posse , quod divinum vates Amos lugenter edidit , his ferè verbis cap. 9. v. 1 : Non effugiet , neque reliqua fiet ex ipsis quicquam (de implo loquitur) ; si te apud inferos defodent , illinc eos extracti manus mea ; sin autem in celum conserderint , inde ipsis deducam . Et si in Carmeli se vertice abdiderint , ibi investigatos comprehendam ; denique si in ipso mari funde fallere meorum oculorum conspectum conati fuerint , illuc jussi meo serpens ipsis mordebit . Et quæ sequuntur . Similia etiam apud Davidem dicta leguntur , nimiriū adversus Dei iram nullum mortalius præsidium est . nullum effugium , nisi in eis ipsis placibilitate atque clementia , ad quam nobis perpetuā aditus patet certissimus , per fidem in Christum cruci affixum , et ante acte vite pœnitentiam .

Sed enim animadverienda hoc loco est divina providentia , quæ quinque istos regulos simul in eandem unam speluncam , quasi nasam agit , ut vivi in Israelitarum potestatem veniant , quoque singulari supplicio et victoriam ploriorum illustrant , et reliquias per Chananeam regibus metum afferant maiorem , denique Israelitis animos addant . Cuius quidem divine providentia consilium cùm colesti afflato intelligenter imperator , latibuli os occludi asservari jussit . Participium illud , Ὅλοφερν , præter grammaticorum legem , habet in secunda syllaba scheva , pro kametz , quod è factum ego

certè autem , ut expeditior pronuntiatio , ad ultimam syllabam , quæ accentu est efferranda , posset properare , cùm mora longiuscula in littera hebrei suspicio ante facienda fuisset .

VERS. 19. — VOS VERÒ NE STETIS , PERSEQUI-MINI HOSTES VESTROS , etc. Pro illo , pervenire ad urbes suas , reddas recte , cum Septuaginta , Chaldaeo atque Latino , intrare in urbes suas . Verbum enim οὐτι εἰσελθεῖν εἶπεν , est quod alibi dicere quoque memini . Quod converti , εἰσελθεῖν εἰποῦν , est hebreæ τὸν εἰσελθεῖν , id verò est , si ita licet loqui , decadente , auferre caudam , planè sicut ὄντως , eradicare , atque radicem auferre dicunt Hebrei . Esque illud per translationem dictum , pro carpe postremum agmen . Chaldaeus interpretatus est , assequi postremos , iisque inbarere . Est autem credibile , imperatore ista verba facere , non ad unum atque alterum , à quibus perlatu ad ipsum numerum ille de abditis quinque regulis fuerat , sed ad eas cohortes , quæ jam lassè frequentes ad eum se conferbant , tanquam debellatum esset . Hoc enim standi verbo significari videtur . Postea enim quiam competerit , ne reges quidem ipsi , qui solent ab omnibus rebus ad fugam , si usus sit , esse paratissimi , in sua præsidia adhuc esse elapses , propriis apud animum suum Dei promissa revolvens , atque divinum ejus consilium voluntatemque ex reata rectius intelligens , excitat rursus omnium animos , atque acut ad pugnæ tanquam reliquias persequendas , et quidem his argumentis , à desidio turpitudine , cùm ait : Ne stetis ; à justo et æquo , cùm dicit : Hostes vestros ; à facili , cùm cauda meminit ; ab utili , et simil contrario malo , cùm hortatur , ne sinant ipsis pervenire ad urbes suas , quippe maximum praesentis belli confidenci momentum in eo versari videbatur , si isti hostes non elaberentur in sua præsidia atque arcis , unde rursus bellum redintegrare , aut certè non facile expugnari possent . Denique à certissima spe victoria ; cùm addit : Nam Dominus Deus vester tradidit ipsis in manum vestram . Est enim ac si dicat : Ipsi jam manibus victorian partam tenetis ; quid est ergo cur eam abieciatis ? Atque hie rursus illud mirificum habet adhortamenti vim , quod Jehovam , sive Dominum , nominat , ipsorumque Deum esse eum dicit , quippe cui nihil facta sit difficile , cùm sit omnium rerum Dominus et prima causa , cujusque oblatæ beneficia frustra esse sinere , cùm sit eorum Deus , summum fuerit nefas . Au porrò simul ipse imperator hostes sit lon-

giùs proscutus , an verò expeditissimis quibusque à se ad eam rem dimissis , ipse castra cum reliquis apud Maceadam fecerit , non satis certa atque expedita res est . Mili posterius verisimilitudinem maiorem habere videtur ex iis que ad versiculum 21 dicentur .

VERS. 20. — CUNIQUE ABSOLVIENT JOSUA ET FILII ISRAEL CEDEM ILLORUM , etc. Apparet quidem ex his verbis , Josuam ipsum , non antequam debellasset prorsus , hostem inseguiri desisse . Sed nihil usitatus , quām quæ à militi fluit , ea imperatori attribuire , certè quodd miliites , postquam pugnandi finem fecissent et inseguendi , in castra ad Maceadam reverti memorantur , facti , ut existimem , illum pugnā abstulisse ad Maceadem , castraque ille fecisse et coroni qui hostem longius prosequebanter , redditum expectavisse . Quod autem nonnulli elabuntur in urbes et presidiis , est preparatio ad inseguendum narrationem . Divinitus autem id accidisse putandum est , tum ut Israelite , post istos longos labores , ad oppugnandas urbes illas essent alacriores , in quas elapsos sibi è manibus hostes dolerent , tum ut urbes ipsæ communis eorum quos exceperint pavore consternatae , expugnati faciliores ficerent .

Illud : Nec (canis) accidet in quecumque filiorum Israel linguan sicut , explicitat Chaldaeus his ferè verbis : Neque ullum accidisset damnum Israelitum , ut quisquam esset animo afflito . Mili planè gemina huc loco esse videtur ea quæ in Exodo cap. 11. v. 7. legitur , his verbis : Et in ultim Israëlitarum , non accidit canis linguan sicut , etc. Est enim , ut recte , meo certo iudicio , exponit Levi F. Gersonis , vetus proverbium : Non canem quidem accidit linguan in quenquam , cùm enim adēt nihil mali passum esse dicere volumus , ut nec canis ipsum afflatur , animal cùm primis irritabile , sed dentibus , non lingua metundetur . Quo proverbio similiter usa est Judith apud Holophernem , cùm vellet ei persuadere , nihil metundendum ipsi ab Israelitis mali esse . Nam cùm paulo ante disisset : Οὐκέτι δὲ ἀντίστασαι οὐδὲ ἀδύον , mox subjungit : Καὶ ἔτι διδοὺς δὲ πρόβατα , εἴδη τοι τούτην καὶ εὖ γένεται εἰς τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀνάγει τοῦτο . Hoc est : Et dices eos tanquam oves orbas pastore ; neque latrabit canis lingua sub aduersum te . His igitur ergo argumentis adductus sum , ut nomine canis , addito de meo , quia præteritum esse videbatur , scriptum superplorū , cùm verbum Υπτιον , nulli aliquoquin homini hæceret . Neque enim est insolens , in pervagatis illiusmodi proverbialis , verba quadam

omittit . Si quis tamen , hostis , quām canis , nomen petitus suggestendum esse malit existimare , non contendam contra . Non enim incommoda fuerit sententia , si dicatur , neminem hostem , in tantâ omnium trepidatione , lingua petulantem , nedum arma , acuisse in Israelitas . Interpretatur quidem R. David Kimhi , verbum Υπτιον , mortit . Ego verò , acut , dicere malui . Sic enim alibi certum est usurpari . Neque mihi placet , diversas res unū eidemque sermoni temerè subjicere , quando una ipsius simplex significatio , vel per translationem saltem , aut alium loquendi tropum conservari potest . At enim notanda obseruandaque est hoc loco , singularis militum continentia atque obedientia , qui non illuc subactis hostibus ad prædam longè latèque populabundi sensi diffundunt , sed ad imperatorem suum se recipiunt , ad alia imperia , si usus sit , accipienda . Deinde et illud animadverendum , pugnare eos felicissime , qui Dei auspiciis bella gerant , infelicissimè verò , quorum illi causa non probatur . Id enim è antithesi qua in hisce dubius versiculus est , luculentor nobis ponitur ante oculos , cùm Chananei ad internectionem casi memorantur , contra verò Israelite adēt nullā affecti clade , ut ne olbratantem sibi canem quidem audierint .

VERS. 22. — TUNC DICESAT JOSUA : RECLUDITE OS SPECIES , ET PRODUCITE , etc. His proximis versiculis describitur triumphus , quem Josua ex captis quinque regulis agit , quos ad eam rem in specu vivo servari jusserat . Apparet ille quidem superbus triumphus , ne dicam immanis , et plus quām barbaricus , sed si consilium voluntatemque Dei expandamus propius , planè talis est , qualiter agere conveniebat imperatorem sanctissimum , sed ista max exponentur dilucidius . Singulorum regum nomina denuō commemorantur , ut narratio certior sit , et victoriae amplitudo gloriaque major appareat , et omnino res gestæ admirabiliores apud posteros videantur , ex admiratione porrò ista tanta Dei in suis benignitas justam habeat venerationem . Certum est autem ista acta esse in castris apud Maceadem , in conspicu totius exercitus . Ideoque dicitur Josua , advocasse omnem virum Israelitam . Υπτιον , enim , ut diximus , egregium hominem significat , quales , procul dubio , soles secum ille duixerat in hanc expeditionem . Chaldaea tamen et Septuaginta de omnibus Israelitam accepisse videntur haec verba . Ille enim , omnem hominem Israelis , hi omnem Israëlem , convertere maluerunt . Ver-

bum נְאָלֶה habet à fine aleph *paragogicum*. Initio autem he littera qua additum est, fungitur vice pronominis relationis, וְנִ, qui idque etiam in aliis verbis non raro fit. Sed illusmodi *paragoge* à fine duodecim omnino in sacris litteris invenitur, ut observatum est à curiosis Hebreorum magistris, quos vocant. At R. David Kimhi existimat, tale perpetuo esse aleph pronominis, נִ, ipse. Sed hoc grammatici viderint. Nos de isto triumpho paulum videamus.

Audivimus quidem etiam in narratione capite Ilii, regem ad singulare, et fidelissimum supplicii genus vivum fuisse asservatum. Et nihil quoque clementis actum esse cum Jerichonitis rege, dictum est in hujus decimi capituli principio. Nimurum regum et principum omnium flagitia, quia non solum ipsa per se gravissima sunt, eò quod illos operebat esse tantò proibiores, quantò fuissent cateris hominibus ad omnem virtutem instructiores, sed etiam plurimi exemplo nocent, quippe, quæ in summà dignitate, tamque excuso loco, et clarissima luce patrata, latere neminem possunt. Et quia illorum vita omnis est parentium vite animata lex, norma, atque prescriptio, ut alibi est à nos explicatum, id est acerbiore supplicio debent meritò illi expiri. Sed quod Josua suos tribunos insultare cervicibus regum jubet, qui victi, capti, prostrati, supplices ante ipsius pedes jacebant, magna profectio insolentes et barbarice immunitatis, atque per superbam tyrannidem crudeliter exercensis victoriam imperatoris speciem habere existimat aliquis. Sed quis credit eum virum, qui fuerat in Mosis schola eruditus, quo nemo omnium mortalium vixit omnibus in terris mitior, ut est in sacris litteris, sic supra modum insolescere potuisse? Plene ergo est existimandum, hā in re Josuam, ut in ceteris quoque, nihil fecisse, nisi colesti instinctu, atque adeò graviter peccatum fuisse, nisi ita fecisset, similiiter atque Saul et Achab peccarunt, cùm illi Amalekitarum regi, hic Benadado male pepercissent. Quin hanc triumphandi speciem, quamvis, ut appareat, nimis superbam, et inhumananam, Moses sub excessum suum vaticinans non solum predixit, verum etiam ut maximum dignitatis et felicitatis populi Israelitici argumentum mirifico extulit, cùm si caneret, Deut. 33: *Beatus es tu, Israel; quis similis tibi, popule servate per Dominum, qui est clypeus tui auxiliaris, et gladius dignitatis tuae?* Subjiciunt enim tibi hostes tui, et tu illorum

excelsa calcabis. Excelsa enim, hic colla dici omnium interpretum sententia est. Atque ad hanc Mosis, nisi fallor, alludens vaticinacionem David, cùm Israëlitas Psalm. 149 miles, lenes, sive humiles, et benignos atque misericordes appellasset, hā tamen ipsos gloriā amplificatos à Deo esse ait, quod sint *armati gladiis anticipibus ad exercendum vindictam in gentibus, atque ad castigandos populos, vincendos reges catenis, et principes ferreis compedibus.* Quis ergo nisi insanus, populo Dei id vitio vertat, ob quod tantā gloriā atque predicatione à sanctissimis dobrobus vestibus effertur? Summa est, hoc riu non immanem et barbarum aliquem, sed Dei auspiciis dignum, atque absolutissimum triumphum significari. Idque multis insuper aliis sacrarum litterarum testimonios probari potest. Quale est illud: Psalm. 110, v. 2: *Dives ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Et illud Malachia 4, 3: *Concutebas impios; erunt enim cini sub pedibus tuis.* Rursus illud Davidis, Psalm. 91, v. 15: *Super leonem et aspidem calcabis: calcabis leuculum et draconem.* Et ut nonnulla ex Christi iustissimā atque ultimissimā lege adjungam, cùm ille discipulis suis dominationem summarū se in Satanam concessisse vellet significare, sic loquebatur Luc. 10, 19: *En dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, atque super omnes vires adversarii.* Denique Paulus hā quasi pulcherrimam victorie et triumphi divini spe consolatur suos Romanos, cùm ait cap. 16, v. 20, *brevi fore, ut Deus pacis conterat Satanam sub pedibus ipsorum.* Sic enim eum locum explicat divus Chrysostomus. Voluti igitur Deus in hisce maximi et difficillimi bellū initis, hoc amplissimo gloriosissimo triumpho semel suorum annos acerit excitare inflammare; atque similis successus spe, ad ea quae gerenda restabant, confirmare, omnisque pressis adverse fortunae metu vacuos facere, quod dilucit proximus versculus testatur. Hic addi etiam illud potest, singulare ista animadversione, gravique supplicio, quo ne regibus quidem parciunt, armari debuisse populi annos adversis pravam vitiamque misericordiam, quā atroqui fortassis erga nonnullos usuri Chananaeos fuissent. Deinde et illud, deterri illos non leviter potuisse tam horrē spectaculo à Barbarorum superstitionibus, quos viderent, ob fodam illam et flagitosam religionem, tam graves Deo penas dare. Sed hic fortasse occurrit illud, condocefieri quoque potuisse Israëlitas his tan-

tis poemis sumendis, ad vindictę cupiditatem, quæ affectio hominum animis aliquo nimio plus quam oportuit familiaris, plenissimè in sacris litteris, passim vetatur. Et quidem usque adeò severè, ut si qua nobis sit illata injuria, eam non solum mutua injuriam vindicare nefas sit, verum etiam beneficium pro illo renderē jubeatur. Atqui meminisse oportet, aliam privatin accepte injurie vindicatio rationem esse, aliam ejus ad quam puniendam gladius ab ipso Deo nobis, tangui in manus, porrigitur. Alioqui funditus omnem magistratum sustuleris, qui maleficia in republica moribus atque judicis vindicare, et officia omnia moderari debet, si modo illa omnino res publica est futura, et hominus inter ipsos vita societas. Nam fanaticum genus hominum Anabaptista, jampridem sunt omnium honorum consensione rejecti, et ferè desitum est contra eos disputari.

Vers. 25.—ET AD IPSOS JOSUA; NE TIMEATIS NEQUE FRANGAMINI, etc. Hic versiculus disertissimis verbis luculentiter ostendit, quorū illa spectaverit, ut videatur, insolenter et crudeliter triumphandi ratio. Nimurum ut non aliter animarentur milites, atque si iam universam Chananaeum prorenteret, et conculearet, hoc est, suis victoriis prement, subiectaque sibi haberent, quarum victoriarum hoc veluti specimen erat, quod cīm posthac semper esset illorum mentibus obversaturum, mirifice audiātia atque fortitudine eos confirmaret, neque sineret ad Chananaeum regum auditia nomine expavesceret, aut populū illum invictum, et tangui giganteo robore sibi fingeret, qui metus patribus ipsorum exitio fuerat. Quippe credibile est, non solum vulgus militum, verum etiam fortes spectatores, et in quorū auctoritate ceteri erant, in tantā rerum omnium difficultate, apud suos annos interdum metu et diffidētia quādām confitatos esse, ut qui praesentem Dei opem tam certa fide complecti nequerint, atque nunc Josua, et idem hujuscemodi confirmationibus opus habuisse. Nam Josuam ipsum cervicibus regulorum pedem impossuisse, non audimus. Porro verba, quibus hanc ceremoniam Josua prossequitur, eamque aliqui per se intilem, veluti animatione quādām, atque efficientia informat, et ad usum accommodat, ejusmodi sicut sunt, eujusmodi Deus ipsum cohortum fuerat initio mandati imperi, quæ illi sunt a nobis exposita. Illud tamen notandum est, Josuam ea priore loco dicere, quæ metum ani-

mis militum eximant, deinceps quæ robur addant cum Deus contra fecerit. Scilicet Dei verba sublē vi fortitudine efficientia sunt, neque causarum, ut vocant, adjuvantibus, aut mediis preparatoriis agent. Nominat autem Jehovam, sive dominum, ut auctorem à quo omnis victoria proficiuntur, cujusque solus ope recessē geri possunt, ut illi nihil sue laudi suant, sed modesti gratique beneficiorum Dei memoriam secum recolant. Ceterum hostes ipsorum vocat, non à quibus sunt lacesiti, provocatique injurias; id enim esset, quod nuper dicebam, vindictę ipsos cupidine stimulare, sed ut insequens versiculi clausula ostendit, eos cum quibus bellum gerunt, non quidem ullo privato susceptum odio, sed Dei imperio. Nam illud, ut est probabile, memoriam satis retinebant, quod Moses sapientē inculcarat, non propter suam ipsorum iustitiam venturos in possessionem felicis illius terra, pulsis veteribus colonis, sed cùm propter horum impietatem, tum ut promissa sua, quæ patribus promiserat Deus, Abraham, Isaaco, Jacobo, ea perficeret tagdem. Neque verò etiam aliqui cuiquam ulle in mentem venire potuerunt privatim inimicitias cum cā genti suscepit, cum quā ipsa nulla unquam vite ratio ante intercesserat. Intelligebant ergo facile, Chananeos non alii nomine hostes suos dici ab imperatore, quām quia Dei hostes essent. Et proinde se Dei in hoc bello esse administratos.

Vers. 26, 27.—DEINDE PERCUSSIT IPSOS JOSUA, ET INTERFECIT IPSOS, etc. Quid interfecit reges in cruce aguntur, non ad pene illorum culmum, quæ mortuis nulla infligi potuit, sed ad pene existimationem, atque omnino ad famam et exemplum spectat. Nam ut principum virorum dignitas praecella, quasi lumen, ad omnes vite ipsorum actiones afferat, neque ullas sive rectas sive improbas, in occulto esse patiunt, ita si meritas penas persolvunt suorum sclerorum, de illo sue amplitudini gradu deturbati, has quoque quām plurimis notissimas esse, utilissimum est, ut illi gloriose dignitatē ista supplici opposita indignitas, illustrius maleficiorum puniendorum statutum exemplum, majoremque omnium animis terrem afferat, et cuivis spem omnem impunitatis vitorum suorum praecidat. Huic rei satis magno argumento est illud in Numeris, cùm populo à propositis puellis Moabiticis ad falsos cultus pellecto, vehementer indignatus Deus iubet Mosi, ut principes sclerati populi apprehensos suspendat Jehovah, sive Domino. Hoc

est, ut alibi me explicare memini, in celebrati et illustri loco, ubi omnibus sint conspicui. Sic enim addita illis particula, ad solem, disertè hoc interpretata est, meo iudicio. Ceterum reliquam ceremoniam, quā sub solis occasum auferabantur humabaturque, prosecutus sum satis prolixè capite octavo ad versiculum 29. Hoc ergo in presenti monebimus modò dannari hoc loco magnæ stultitiae, aut cœcitatiss verius. Judeorum magistros, qui præclarà religione scilicet, legem insisterunt, fas non esse, uno die, viros duos in cruce agere, quia singulari numero dictum est à Moysi: Si fuerit in quoquam peccatum morte damnandum, et si interficiatur, suspendaturque ex ligno, et que sequuntur. Josua enim simul quinque viros suspendit. Sed illi fortassis de suis gentilibus loquuntur. Quasi verò non prolixus animadvertisendum sit in eos qui, viam virtutis semel ingressi, data operâ ab eâ decedunt, quām illi nuncquam no[n] re. Sed nugantur illi plura de isto crucis supplicio, et de patibulo cum corpore humano, vel multò etiam amiliis, ut sunt miseri in hujusmodi tricis toti impediti, dñm syllabus stolidè venantur, corticemque conrectant verborum, neque ad fructum intendunt animum. Sed sepolitus Achani cineribus, et cadaveri regis Hai, saxa, quasi statuæ imponebantur, pro monumentis, ut in illorum historiæ exponambus. At hic specus ipsum, quod, ut est credibile, eo secundo celebre, pro monumento simul omnibus est, atque id est nihil aliud quām ejus os occluditur, ne à feris protracta corpora, in hominum conspectu, sed occultata intùs, tanquam humata, jacent. Adamantius hanc de quinque istis regulis narrationem, quos Josua militum sursum peditibus subiecit, per anagogen, accommodat, suo more, ad nostrum Josuam, hoc est, Iesum Christum, qui corporis nostri quinque sensus, omnium vitiorum administratos, imperio nostra rationis subdit, modò ut ipsi conculcare illos velimus. Sed hæc apud illum prolixius tractantur.

Tum præsens quoque Gabaonitarum historia uberrimum p[ro]te meditacionis, campum ponit ante oculos sacrorum philosophorum. Illi enim simili atque à Chananeis ad Josuam, sive Iesum transiverunt, invaduntur à maximis hostium multitudinibus. Sed dum in fide constanter manent, uniusque Jesu potentia et opere fredi, neque ad diversa consilia animos adjiciunt, neque ad alia auxilia oculos vertunt, non solum paratissimum praesidium adversus

hostium suorum vim inveniunt, sed gloriose triumplantem de illis victorem Jesum laeti vident. Sed ista attigisse mentione satis est.

VERS. 28. — MACEDAM QUOCO CEPIIT JOSUA EO DIE, ET PERCUSSIT IPSAM, etc. Josua profligatis jam hostibus, atque de captis regibus triumpho, cùm nonnullis fugâ evasisse in proximas urbes intellexisset, prudenter existimans maximum eam rem habiturum momentum ad illas faciliè expugnandas, si subito invadantur, dico nuntio chadis quinque regum conturbante, priusquam se colligant, atque ad defensionem majore apparatu instruant, moram nullam esse interponendam ratus est. Sed illuc Macedam, ad quam proximè castra, ut audiuerat, fecerat, tentavat urbem, ut certe credibile, egregiam, suum enim ea quoque habebat regulum, atque eo ipso die quo tentavit, cepit. Non enim hoc, de longo illo die, quo soli subfisterat, accipendum esse censeo, sed vel crastino, vel perendino, aut certe non magno intervallo temporis ab illo remoto. Deus enim suo exercitu, post longam illam pugnam, non solum novum robur et vires, sed voluntatem quoque acarem suppeditabat. Illud, Εἰπὼν usurpatur quidem interdum pro, Εἴπων, hoc est, cum ipsis. Estque etiam verborum h[ic]i conjunctio per se aperitor, si sic accipias. Verum ego sequi malui accentuum interspirationes atque inter puncta, quos paudentes vocant, segol in verbo Εἴπων, et reh[ab]ia in illa ipsa particula Εἴπων, atque propriam huius notionem conservare. Putavi enim hunc accusandi casum pronominiū, ipsos, et eum qui sequitur, omnem animam, recte ἀντίκειν, ut dicunt grammatici, ad verbum Εἴπων id est, anathemata perdit, referri posse. Debet autem hoc, omnem animam, de solis hominibus accipi. Nam pecudes in prædam concessas esse militibus, audieremus proximo capite. Ut enim ante diximus, lex illa quæ in Deuteronomio, cap. 20. v. 10, de capiendis urbibus sancta est, ea, à decimo versiculo ad decimum quartum, tam pertinet ad Chananeos, quām ad longinquo et exteros; est autem illi scriptum: *Omnem prædam ejus diripi tibi, comedesque spota hostium tuorum. Quanquam in peregrinis urbibus mulieres et pueri fas erat mancipare in servitutem, at in Chananeis nefas, atque id h[ic]i promiscuā cede trucidant omnes.* Quod facinus qui possit et debet etiam à crudelitatis opinione vindicari, diximus alibi. Porro suplicium singulare de urbis istius rege sumptu esse, indicatur quidem exemplo regis Jerichonii cursim at-

tacio, nimis ut rerum gestarum celeritas narratione ipsa depropara nobis ponere ut ante oculos, sed quo mortis genere perierit rex Jerichonius, id verò nusquam satis est explicatum; ex verbis tamen versiculi primi hujus capituli conjectura fieri potest, tales eum penas dedisse, quales sunt de rege Hai capte, quām hoc Kimbi, absque illa dubitatione neget, et in promissa cede trucidatum dicat. Sed ego conjecturæ niti malo ex sacra Scriptura, quām ex Kimbi verbis facta, cum hic nullum opinioni sua dicat argumentum.

VERS. 29. — TRANSVITIQUE JOSUA, ET OMNIS ISRAEL CUM IPSO EX MACEDA, etc. Credibile est Lebnam, sive Libnam, aut Lobnam (non enim eadem una ubique est prioris syllabe vocalis litera), est, inquam, credibile, illam occurrit proximam à Maceda inter eas urbes quas deinceps vices aggrediuntur atque evertunt. Qui enim non existimat, ordine fecisse progressum, neque hostem a tergo reliquise imperatorum prudentissimum? Distabat Macedonia octo milibus passuum ab Eleutheropoli, versus orientem, ut Eusebius auctore diximus, quanquam, ut ego existimo, plurimum ad septentrionem declinabat. Jam vero Lobna, ut idem scriptum reliquit, proprie ab Eleutheropoli aberat, quippe in ipsa Eleutheropoleos positâ regione. Ducebat igitur principio Josua exercitum inter occidentem et meridiem, ferè contra Africum, sive Αἰγαῖα. Nam ab Eliâ, quæ est Jerusalem, recti, Eleutheropoli, h[ab]uit Ascalonem, ut in populi romanij itineribus, quorum supra memini, notatum est. Cum porrò ex Lobna Lachin peti, ferè versus Euronotum contendit. Nam Lachis, ut diximus, ab Eleutheropoli aberat passum milibus septem ad Damrom versus, hoc est, ad austrum, nonnulli tamen ad orientem. Et in Regum historiâ memoratur est, regem Assyriæ Sennacherib, post oppugnatam Lachin, castra fecisse ab Lebnam, nempe ille, ut suis allegatis mandata ad Ezechiam dederat, persequi reip[ublica] videtur, sensim versus Jerosolyma promovebat suas copias. Nondum enim accepterat numerum tristem de regis Ἀθηονip[olis] adversus se apparatu. Josua verò magis magisque ab Jerosolymis discessit. Ceterum diem illum, quo capta est Lachis dici secundum ab obsidione, autumat Kimbi, idque ego ei assenser. Neque enim probabile potest videri, postridie quām expugnata fuerat Lobna, nedum Maceda, Lachin quoque in potestatem Israelitarum venisse, cum tantum tempus præda istarum urbium

facienda, agendeque vix salis esse potuerit. Illud: Et omnis Israël cum ipso, de his modis est accipiendo, qui in expeditionem Gaboniticam illam educti fuerant.

VERS. 33. — PER ID TEMPUS ASCENDERAT IORAM RES GAZER, etc. Equidem statu vix posse certum existimo, quo tempore rex iste Israelitis supervenerit, an cum iam circumcidere Lachin nondum expugnatam, an paulo ante ceptam obsidionem, an denique post captam direptam urbem. Apparet quidem nonnulla causa cur suspicemur, primum esse verius. Nam quia secundo demum die narratur illa capte esse, videtur rex suo interventu primum oppugnationis impetum in se avertisse. E[st] quæ incertum est etiam illud, que hunc regem moverit ratio, ut isti urbi ferret suppeditas, à qua longius abfuise ipsius ditioinem ut fateamur necesse est, si ejus ille Gazeris dominus fuit, quæ inter Ephrainitarum possessiones numeratur, atque Levitis conceditur, ut fuisse scripsit Eusebius libello de Locis hebraicis. Sed quando hoc sine causâ scriptum ab Eusebio est, ego credibiliter esse puto, illius cum Gazeris fuisse regulum, quæ in Paralipomenis, verbo ad litteram immutato, Gazer est appellata, usque ad quam cecidit David Philishæos, cum illi per vallem Rephaïm fecissent excursiones. Ilam enim Gazeram à Lachi haud procul posita fuisse, illa ipsis Davidis expeditioni et Philistheorum fuga luculentem ostendunt. Periculi igitur propinquas regem istum exercitut suppeditas Lachi, quæ Jerichonii et Hainesibus tulisset potius, si illius alterius Gazeris princeps fuisse.

VERS. 34. — PROGRESSUSQUE EST JOSUA, ATQUE CUM IPSO OMNIS ISRAEL, etc. Ex libello Eusebii de Locis hebr. dictum à nobis supra est, Egdonem duodecim milibus passuum ab Eleutheropoli versus orientem, Lachin verò septem milibus passum ab eadem illâ, sed contra austrum fuisse posita. Unde conficiatur, Josuan ab Lachi proprie ad Macedam nuper expugnatam reverisse, cum Egdonem oppugnatum veniret, atque inde rursus, repetito ferre eodem itinere, contendisse Hebronem. Scribit enim ille auctor, ut Egdonem duodecim, ita Macedam octo milibus passum abfuise ab Eleutheropoli, et quidem versus orientem utramque. Quando igitur illiusmodi ultra citroque tanquam vagatio, nisi certa ratione, qualis nusquam appetit, instituta fuerit, videri inepta atque absurdâ debet, planè inducor ut credam, aut librarium mendam esse, cum Egdon versus orientem

solem ab Eleutheropoli locatur, est enim illa libellus mendosissimus, aut scriptorem ipsum, nomine urbis Adolam in errorem esse delatum. Cum enim, ut jam de praesentis narrationis non satis concinuā consequentia nihil dicam, cūm, inquam, ubique Lachis et Eglon, tanquam propinquę inter se urbes nominari simū solent, quis non intelligat, quām si absurdum, dicere, alteram planē ad orientem, alteram ad austrum, et quidem tanto utramque locorum intervallo, ab eadē unā urbe recedere? Quod si verò propemodum versus eamdem cœli partem ab Eleutheropoli sita fuisse statuerimus, et Lachis quidem septen, Eglonem verò duodecim milibus passuum, illam versus Daromam interiorem videlicet, ferè Euronotum; istam autem non prorsus versus orientem, sed curum potius, omnia his Iosus gestis et progressuī consenteant dicentur, fueritque ab Eglone quām Lachi brevior ad Hebronem via. Hebron enim Eleutheropoli ad eum est ferè, cūm sit Jerosolyma australis, sive ad meridianam plagam, ut in libello de Locis hebraicis scriptum est. Sed enim meritorū aliquis de hæc capta Hebronis, et interfici ejus reguli narratione, quando hanc urbem Caleb denuo sita deposet expugnandam, ut capite 15 audiemus, et nuper in memorib[us] illo triumpho, rex quoque Hebronis concutatus, interfactus, suspensus est.

Venit ad regem quod attinet, fieri potest, ut illa ejus cades huic communī urbis cladi sit annumerata, aut, quod opinatur David Kimhi, in hostili exercitu adventu alias à civibus raptim creatus rex sit, ne urbis propugnatio atque defensio nullius imperio administraretur. Quod autem Calebus subjugata Hebron gigantes ejectus est, id verò post Iosue obtinuāt tandem fiet, ut apparet ex Iudeum libro. Quare mirum videri non debet, si interea Hebronite, gens fera et potens, vires suas revo- caverint recreaverint. Non licet addo, quod Caleb non urbis, sed iherusalem ager, et municipia concedentur. Nam Liranī commentum de diuibus diversis Hebronibus, quarum alteram in vale expugnariūt Iosua, alteram in monte Calebū capturus sit, vanisimum mihi certe videtur. Cūm enim omnia etiam Hebronis municipia hic eversa legantur, possimē de Josuā virtute existimantur sit opinari *την ἀπόκτηνον* eum intactam reliquise.

Sed quæ causa est, inquit, eur nulla hic gigantum mentis fiat, quod genus hominum illos circum Hebronem montes incoluisse certum

est. Et de gigantibus quidem dicendi locus erit in proximi capituli extremo. Internū verò illud respondisse satis fuerit, Iosuam hæc expeditione transcurrisse potius raptim armatā manu austrialem istan regionem, quām eam prorsus atque omnino populasse. Satis enim habebat, eadem terrae suā victorū omnibus incusisse, ut ne sibi populoque Dei quisquam deinde ultrō molestiam exhiberet. Itaque quos assequebatur, eos, pro Dei iussis, perimebat, neminiq[ue] parcebat; exterquoq[ue] non omnes omnium locorum latraces extrema diligentia peragrabat. Ille enim veluti scipielegum eujusque tribū proprias virtutis relinchebatur, in suā hereditate cernendā. Neque verò etiam utile erat, terram cultiorum vacuanā prorsus fieri, prūsquam Israhelitae suam quisque partem colere inciperent. Nam, ut ait Xenophon, ἡγεμονὸς τὸν ἵππον καὶ τὸν ἄριν. Latuē igitur fortissimā interea gigantes, montivagum genus, in speluncis suis, aut se repererant ad suis gentiles urbium Gaze, Ceth, atque Azoī cives.

Porro quod converti: *Et omnia municipia ipsius*, si verbum pro verbo reddas, est: *Et omnes urbes ipsius*. Significari autem urbes municipales, etiam Kimhi auctor est. Quo autem loco fuerit Hebron supra diximus paucis. Est is locus etiam hodiē diversarum religionum nationibus celebrerrimus, ob monumentum sanctissimorum virorum Abrahe, Isaeci et Jacobi, quod illi religione causā eatalvū frequentant. Quin ipsos etiam humani generis parentes, Adamum et Evam, illi humatos esse, persunas jam olim multis est, de quā re disputandum nobis erit in extremo capitulo 14, cū istius urbis nomen edobimus. Ceterum Hebron in Numeris vetustissimā Aegypti totius metropoli anni septem antiquior esse proditur; ea autem erat *Ἰωνία*, id est, ut Septuag. et Chaldei putaverunt, Tantis, ut Josephus verò, Memphis, qui ab Hebronā certe fluxisse scribit sub ētate annos bis mille et trecentos. Sed plura de ista urbe alii.

Vers. 38, 39. — Er reddit Iosua cum omni ISRAELE, DABIR, etc. Quā regione sita urbs ista fuerit, non una est scriptorum omnium sententia. Plerique citra Hebronē collocant, hoc est, minus longe à Galgalis, aut potius minus propè ab australi, statuuntque mari aliquantō quām Hebron est, viciniorē fuisse. In quo positu video eos Zigelurū secuto esse, cui etiam sacra verba adstipulari videntur, cū Iosua memoretur ab Hebronē revertisse Dabir. At Bocchardus, descriptor Palæstinæ, ut mihi vide-

tur, diligentissimum, posita fuisse Dabir, ait, duabus, vel, ut alia habent exemplaria, tribus leuis, hoc est, circiter quinque aut sex milibus passuum ultra Hebronem, contra austrum, nempe, ut opinor, versus Libonotum, aut Liba. Idque mihi profecto videtur probabilis. Ordine enim progressum esse imperatores prudentissimum puto. Et videre videor, eum non rectā ab Hebronē Dabiram petivisse. Neque enim, ut a Maceađa Lebnam, à Lebna Lachin, ex Lachi Eglonem, ab Eglone denique Hebronem, sic ex Hebronē Dabiram traduxisse copias memorat, sed Dabiram reversus esse. Unde conjecturā augor, illum ab expugnata délatē Hebronē ulterius nomihil ad sinistram propè ad Idumaeorum fines usque excursisse, et inde ad Philistinorum, Moxenam audierunt usque ad Gadesbarne, et usque ad Gazam esse grassatum armis. Cū ergo ab Hebronē versus vicinam Cadesbarne, et inde ad dextrum latu[m], per illas Chananeas extremitates, ad Gazam procurrisse infestū armis, reversus denuo est, relicta Philistinorum urbibus, Dabiram; illas enim non attingebat. Sed de Dabir plura erunt dicenda capite 15; quare nunc haec.

Vers. 40. — Et cecidit Iosua universam regionem montos, etc. Hie epilogus amplissimam istam expeditionem, atque victoriam generatim explicat, atque ob oculis nobis ponit, ostendo semel maximo locorum spatio, quod modo transcursum est, et armis subactum. Nominantur autem quatuor terreni genera, naturā inter se prope contraria, certe multūm diversa, nempe loca montosa, arida, humilla, sive æquabilis aut campestria, et devexa, sive valles cave. Montosis opponuntur æquilibria; aridis opaca valles. Significatur ergo, in summa, nullum totā regione locum cladis illius immunitum fuisse. Ceterum *ἴων* loca arida proprie significare Hebreis, dilucide ostendit lingua chaldaea, que ex hebraicā est nata. Nam quod pro australi plagiæ collīdādē vox saepè usurpatur, quā notione etiam hoc loco ab Aquila, Symmacho, et Chaldeo interprete exponitur, id quidam translatione fit, et migratione in causa locum, quia inde siccitas terra provenit, meridiani solis apiratione exsucta. Sed verbum *Ἄσεδοθ* septuag. Interpretē, quos sectus est Latinus, quasi proprium loci cuiuspiam nomen, conservavimus integrum. Iudicē interpretantur profluvia, qualia colles fundunt videlicet, nimurū id chaldaeum dicere interpretē autem, enīs auctoritatem in pie-

risque sermonibus explicandis libenter solent

comprobare. Reddidi autem Chaldaeus, pro

תְּלִבָּן hec verba chaldaica, סְבָרַק כְּרָמָה, etc.

Etiam illud addant, quod, *Ἰωνία*, apud Chal-

dae, quos dicebam ab Hebreis suam linguam

esse mutuatos, significat, ut aiunt, effundere.

Atqui debebant Iudei intelligere, chaldaeum

interpretē, non ferē unquam uti verbo, *Ἰωνία*,

cum profluere, aut profundī aquam, vult dice-

re, sed *Ἰωνία*. Id quod ab Eliā Levī germano

grammatico acutissimo etiam ea annotatum.

Et errant sanē pueriliter, cūm, *Ἰωνία*, existi-

māt, id ētē Chaldaeis, quod, fundere Latinis.

Ea enim est vis verbi *Ἰωνία*, cui aleph in formā hiphīt, solet præponi. Ego igitur chaldaeū illis, que prodixi, verbis, significare voluisse

potest, ea loca, quātūcā dicuntur, hoc est, ubi montes colesve in campos se

porrigunt, projicuntque. Nam porrectiōne, sive projectione, aut effusionē loci elevati,

illa ejus verba interpretor. Quæ sententia mi-

ritifice cum proposito consentit, atque etiam

cum illo Deuteronomii loco, in quo idem ver-

bum hebreum est positum, cūm dicitur cap.

3, v. 7. — *וְיָצַא תְּלִבָּן מִזֶּבֶחָה אֶת יָמָנָיו*: *A Genesare usque ad mare solitudinis, sive mare campestre, mare, inquam, salsum, sub declinitate, sive radicibus montis Phage, ad orientem*. Sunt enim plurimi

sic sita loca easter cultura, latioraque,

qua ex montium distillatione rigantur. Sed

quando *Ἰωνία* Chaldaeis, propriæ axis est rotæ,

ut ex interprete chaldeo, capite 7 libri 3 Reg-

um constat, et Aquilas Ponticus idem verbum

interpretat exicsum, ut est à Syro meo anno-

tatum, atque etiam, ut meminim videor, ab

Hieronymo; non erraverit, opinor, si quis

putet, in presenti verbum, *Ἰωνία*, significare

convales, quæ montibus aut collibus interje-

cte jacent, sive quia illæ quodam modo axis

speciem præ se ferunt, ut quæ cītā sunt

montium collinæ utrinque assurgentum par-

tes, sicut axes rotarum, sive potius quia quasi

intercessis montibus facte videntur. Sanē ha-

bitio etiam appositissima est in Numeris, ubi

verba ex libro Bellorum Domini proferuntur

hebusmodi: *וְיָצַא תְּלִבָּן אֶת כְּבָשָׂר*, etc.

videatur enim hic, *Ἰωνία* pro fluminis alveo esse

positum, qui tanquam convallis est assurgentे

utrinque ripæ. Convallis autem opponi recte

australi et arida terra, presertim in calidis

aliisque regionibus, quis dubitet? Sunt enim

illæ solo ubere et semper late, quippe que sa-

ntur ex montibus humoris accipiunt, neque di-

turno testu affligantur, propter montium un-

hrs, unde tum opace, tum virentes à poetis sunt appellatae, et à vulgo amene dicuntur. Si quis tamen Judeos sequi malit, neque eos à me satis confutatos putaverit, fruatur is suo iudicio, et pro coauallibus, dicat in sacro textu, *loca irrigua*.

Porrò clausula hujus versiculi: *Sicut precepit Dominus Deus Israelis*, ad leniendam apud posteros tante stragis acerbitudinem addita videri potest. Quis enim animo sit usque adeo ferreo, ut non exhorrescat ad auditionem tam copiosi sanguinis humani profusi, dum in ampla et populosissima regione, omnis aetas, sexus omnis, nullo discrimine jugularit? quis cum in gente hebreorū animi rigorem, non plus quam barbaricam, imò belluinae immanitatem esse censet, nisi persuasum ei sit, illis non stant, sed Dei causam egisse, Dei vindictam, administratos suos? Neque verò dubitatio illa esse potest, quin eius numine id quoque effectum sit, quod militum animi, ceteroqui nulla injuria laecessit, nullā tamen misericordia labescerent, sed una perpetuoque tenore ad innumeratas illas, et quidem omnium generum promiscuas cades, sive in homines imbelles incident, et supplices, sive in feminas, sive in mares, sufficerent durarentque. Non igitur illi aut privatis odiis, aut imperando libidine, aut denique cupidine praeude, que solent plerisque mortalibus nefariorum bellorum esse causa, tam immannem crudelitatem exercebant, sed Dei iussa voluntateque secuti, sam gentem, cuius ille multis iam seculis, continuò augescentem impietatem, nunc autem omnibus modis perfectam, patienter sustinerant, funditus perditum et extinctum ibant. Dominus præceperat, qui nihil nisi quod justissimum, sanctissimumque sit, jubere potest, cujusque imperium quisquis demutat, minuit, ne dicam, detrectat aut respuit, scilicet facit: quātū magis Israelitas nefas fuit, non modis omnibus ei morem gerere, quorum ipse Deus erat, hoc est, quos sibi ille gratiū in populum pecularem delegerat ex omnibus totius orbis nationibus, ac tot tantisque beneficis ornaverat, et quod omnium honorum caput est, qui leges ipsis præscripsérat, quibus à ceterarum gentium fedissimis superstitionibus ad veram pietatem exculti, non solum sancte vivendi rationem acceperant, sed etiam cum certissimā spe vitæ æternæ moriendi!

Vers. 41. — PERCUSSITQUE ILLOS JOSUA, à CADESBARNE USQUE AD GAZAM, etc. Cadesbarne extinxit terræ sanctæ oram claudens à meridi-

Id enim cùm ex possessionibus Judæa ostendendis, tūm ex Mosis verbis, quæ existant in Deuteronomio, certum est. Sic enim illuc cap. 1, v. 22, suos alloquitur Moses: *Perueneras ad Cadesbarne, et dicebam ad vos: Venitis ad montem Amorreh, quem Dominus Deus noster dat nobis. Enobulit Dominus Deus nus in conspectum tuam ipsam terram: invade, posside, etc.* Illinc igitur, ut ex ipsis finibus missi sunt exploratores, qui mox ad Hebronem pervenisse, et rursus perlustratā terrā illac ad suos regressi esse videntur. Chaldeus pro Cadesbarne, plerumque reddit Rekemę, quod est, si latine dicas Rekem superba, inclita, nobilis, magnifica. Nimirum ille Petram nobilēm Arabia urbem vult significare, cuius Cadesbarne fuisse confinem proditum ab Eusebio est in libello de Loc. hebraicis. Petram enim urbem Rekem esse vocatum, à quodam regulo suo Madianit nomine Rekem, auctor est Josephus in suis Antiquitatibus lib. 4, cap. 5. Opinor autem a Chaldeo, Gea, hoc est, magnificam et inclytam, dici, tum quippe se pars egregia erat Petra, tum ut ab altera Rekem, ignobilis oppido, distingueretur, quod situm erat in Benjaminitice possessionibus. Porrò Gaza erat olim, teste Strabone, mediterranea civitas. Distabat enim à portu passibus paulò minus milie. Fuisse autem potentiam urbem, satis magno indicio est nomen ipsum: *IVN* enim est, ac siduram, pertinacem, forte et multo robore firmam, dicas. Nam quid à Cambysè thesauris nomen accepterit, ut Melo libro primo sue *Geographie*, nescio quā fretus autoritate, prodidit, vanum prorsus est commentari. Perso enim thesauris, non *IVN*, sed *NV* vocant: nam quod Graci pro *ain*, gamma scripsere, id ad representandam ejus littera anhelatam vocem fecerunt, similiiter atque in *Gemorrhā* et pluribus aliis. Ceterum quo tempore Christus in terris versabatur, desertum fuisse Gazam, ex Actis Apost. constat. Nempe, ut scriptum est apud Curtium, Alexander eam, geminato suo periculo, everterat actis cuniculis. Atque ex eo tempore desertam mansisse ad suam usque statu, Strabo testatur. Sed augustissimus imperator Constantinus novam exædificavit, verum maritimam, ad portam Maioniam, ut Sozomenus scriptum reliquit: exstatque etiam nunc illuc forum rerum venarium, celebre quidem, et amplum, nomine veterem Gazam referens, quoniam nonnulli, ut tempore fieri assolent, mutato. Gazerá enim nunc dicitur à vulgo. Sed non in ipso mari littore, verum, ut per fossam mer-

ses facile scaphis ultrè citrōque convehi possint. Abest autem Gaza circiter sex milibus passum, aut cō ampliū, ab Ascalone, secundum maris littus ad austrum recedens. Atque ut olim, ita nunc quoque Palastina terminus et extremitas habetur, versus *Egyptum*. Inde enim secundā mansione in descētum *Egypti*, quod *Alyset* nominant, pervernit. Sed de *Gaza* haec est, cujus distantiam ab Jerusalem, et planè sūmum omnem, quantum certe ad ea quae nunc tractamus, illustranda, sati sit, ex iis facilè quivis intelligat, que nuper de Ascalone, ex Romanon descripsit Itineribus, sive Antonini libello, produxitum. Descriptionem autem istam, ex Cadesbarne ad *Gazam*, ora australis Chananae partem magnam terminare, tūm videbimus, cùm Judeæ totius fines constituerit certis limitibus. Sed Gosen fuisse urbem in montosis Judeæ locis positam, intelligemus ex capite 15. Qui autem exsisterit loco, non satis certis potest argumentis ostendit. Apparet tamen circumiacentis agrorum bonitate celebratam fuisse. At enim *Gaza* non cepit, neclim vastavit, ac ne tentavit quidem *Josua*, ut proximo audiencem capite. Quippe non habebant em Chananae, sed Philistini, gens feroci et valida, quam oportebat post *Josua*-mortem infestis armis subinde Israelitum turpia oīa interpellare, ut suo loco explicatum est. Similiter neque Gabaonem vel cepit vel vastavit, quia se ipsi dederant Gabaonite. Eaque causa est, cur addita sit illa clausula: *Et usque ad Gabaon*.

Vers. 42. — OMNES AUTEM ISTOS REGES ET DITIONES IPSORUM, etc. Quod converti, *una vice*, hebraicè est, *לְפָנֵי כָּל*, id Chaldeus interpretatur, *uno tempore*, Symachus, *uno impetu*. Et hunc secutus est Latinus. Quod si verbo reddendam sit verbum, dicas, *uno incessu*, quo loquendi modo etiam vulgo uti solet, cùm rem quamvis *una* continuaque operā facile actum esse significat. Continuatū igitur expeditione res ista omnes à *Josua* gesta sunt, postquam semel Gabaonitis suppetias venire coepisset, neque usqū longā obsidione more multum est interpositum. Victoria igitur gloria istis verbis augstur, per contentionem angusti temporis, cum rerum gestarum amplitudine. Et de victoria magnitudine, tum potentia Dei, tum ejus erga suos benignitas conjicetur, ejus ope atque favore tot reges, tot urbes ditionesque tantilo temporis spatio devicerunt Israelite, ut minore ne viscere quidem potuerint, si non hostes, sed amici suis.

sent. Nulæ ergo res humanis rationibus tam videri difficile possunt, ut non faciliter in iis promisorum suorum ille munus possit exequi. Nota est omnibus exploratorum Mosis oratio, cum reversi apud populum, et urbes barbarorum munitissimas, et gentem ferocissimam potentissimamque depredant, sequi tanquam locutas visos esse, præt illorum hominum vasta corporis moles fuisset, clamitarent, usque cō, ut desperatione regionis promissa potundi, de repetenda infestissimā sibi *Egypto* omnes tandem cogitarent, consiliumque caperent. Sed quid contra hæc ad *Josua* Deus? *Omnem*, inquit, *locum, quem calcabit planta pedis vestri, eum vobis dedi*. Neque consistet quisquam adversus te. Quam autem isti promiso Deus prolixè jam satisficerit, et quād mōnstrum invicta illa, ut videbantur, hominum monstra, urbesque inexpugnabiles et vicerit, et expugnauerit, expeditissima ista expeditio nobis positus ante oculos.

Quare est, quod hujusmodi exemplis confirmati, magnis atque excelsis animis simus, adversus ea omnia de quibus victoriam in manu nostrâ fore, si strenue sub suo sacramento militaverimus, pollicitus est Deus. Non enim nos frustrabimur, etiam si mundus ipse superandos sit, atque ad vincenda mors, omnium acerrima, terribilissimaque, ut videtur, natura hostis.

Porrò istius versiculi clausula: *Nam Dominus Deus Israelis pugnabit pro Israele*, causam afferat manifestari, cur narrationi, ceteroqui incredibili, fidem abrogare nemo debeat, vel res tantas militum virtutis arrogare. Nam cùm Israelis Deus nominatur, tecte omnia, quibus ille adhuc, Israelitarum gratia, rerum nature vim fecit, miraculū in memoriam reverentur, que quisquis secum reputat, profecto haud ille istam expeditissimam victorie successum, supra infinitam Dei potentiam fuisse existimaverit. Sed cùm pugnare Deus pro Israele dicitur, non debemus Israelem tanquam otiosum pugnae spectatorem, cogitatione fingere, verū existimare, Deum, audaciam, vires, voluntatem, atque omnino prosperum successum suis suppeditare, hostibus vero, metum ac trepidationem, ignaviam, inertiam, atque planè adversa omnia objicere. Chaldei istum verborum ambitum reddidit paraphrasticè, his ferè verbis: *Quoniam Dominus Deus Israelis per verbum suum belligerabat pro Israele*. De quo loquendi genere semel satis multa diximus.

VERS. 45. — REVERSUSQUE EST JOSUA, ET CUM IPSO OMNIS ISRAEL IN CASTRA, etc. Ibi postremus versiculus est etiam decimo quinto loco positus, sed quam aptè, diximus ille. Certe dubitatio nulla esse potest, quin domicilium ei proprium sit in hoc loco. Non ergo rectè est etiam hic à septuag. Interpretibus omissois. Neque enim nunc supervacanens videri potest. Significat CAPUT XI.

1. Quæ cum audisset Jabin, rex Asor, misit ad Jobab, regem Madon, et ad regem Semeron atque ad regem Achsaph,

2. Ad reges quoque aquilonis, qui habitabant in montanis et in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque et in regionibus Dor juxta mare;

3. Chanazæum quoque ab oriente et occidente, et Amorræum atque Hethæum ac Pherezæum et Jebusæum in montanis, Hevaeum quoque, qui habitabat ad radices Hermon in terrâ Maspera.

4. Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis, sicut arena que est in littore maris, equi quoque et curru immensus multitudo;

5. Conveneruntque omnes reges isti in unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israel.

6. Dixitque Dominus ad Josue : Ne timeas eos, cras enim hæc cedem horæ ego tradam omnes istos vulnerando in conspectu Israel; equos eorum subverabis, et currus igne combures.

7. Venitque Josue, et omnis exercitus cum eo, adversus illos ad Aquas Merom subito, et irruerunt super eos,

8. Tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, et persecuti sunt usque ad Sidonem Magnam et Aquas Mascrephoth campumque Masphe, qui est ad orientalem illius partem. Ita percussit omnes ut nullas dimitteret ex eis reliquias.

9. Fecitque sicut præcepérat ei Dominus, equos eorum subverbavit curruque combusso igni.

enim, exercitum, maximæ, quod est credible, prædi onustum, postquam ad extimam Chanazæam transversum esset, ad stativa esse reversum. Nimirum et paulisper corpora reficerent, conjuges natosque reviserent, spolia apud suos deponebant, denique ad novam expeditionem sese compararent.

CHAPITRE XI.

1. Mais lorsque Jabin, roi d'Asor dans la Haute Galilée, eut appris ces nouvelles, il envoya vers Jobab, roi de Madon, vers le roi de Sémeron, vers le roi d'Achsaph,

2. Et vers les rois du septentrion qui habitaient dans les montagnes et dans la plaine du côté du midi de Céneroth. Il envoya aussi vers ceux qui habitaient dans les campagnes et dans les pays de Dor, le long de la mer Méditerranée;

3. Vers les Chananéens, à l'orient et à l'occident, vers les Amorréens, les Héthéens, les Phérézéens, les Jebuséens, dans les montagnes, et vers les Hévéens, qui habitaient au pied du mont Hermon, dans la terre de Maspera, au-delà du Jourdain.

4. Ils se mirent tous en campagne avec leurs troupes, qui consistaient en une multitude de gens de pied aussi nombreuse que le sable qui est sur le rivage de la mer, et un grand nombre de cavaliers et de chariots.

5. Et tous ces rois se joignirent vers les Eaux de Mérém pour combattre contre Israël. Dès que Josué en eut avis, il marcha au-devant d'eux; et étant arrivé à une journée de leur camp, il s'arrêta pour attendre les ordres du Seigneur.

6. Alors le Seigneur dit à Josué : Ne les crains point; car demain, à cette même heure, je vous les livrerai tous pour être taillés en pièces à la vue d'Israël. Vous ferez couper le nerf des jambes à leurs chevaux, et vous résuivrez en cendre leurs chariots.

7. Josué marcha donc en diligence contre eux, avec toute l'armée jusqu'aux Eaux de Mérém; et les ayant chargés à l'improvisation, il les mit en état de marcher.

8. Le Seigneur les livra entre les mains des enfants d'Israël, qui les défirent; et se partageant en différents corps, ils les poursuivirent jusqu'à la grande Sidon, jusqu'aux Eaux de Mascrephoth et jusqu'à la campagne de Masphe, qui est vers l'orient. Josué tua tout sans en rien laisser échapper.

9. Il coupa le nerf des jambes de leurs che-

10. Reversusque statim cepit Asor, et regem ejus percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna haec principatum tenebat.

11. Percussitque omnes animas quæ ibidem morabantur; non dimisit in eâ ullas reliquias, sed usque ad internectionem universa vastavit, ipsamque urbem peremit incendio.

12. Et omnes per circuitum civitates resgesque eorum cepit, percussit atque delevit, sicut præcepérat ei Moyses fatus Domini.

13. Absque urbibus quæ erant in collibus et in tumulis sitæ, cæteras succedit Israël; unam tantum Asor, munitissimam, flammæ consumpsit.

14. Omnemque prædam istarum urbium ac jumenta diviserunt sibi filii Israël, cunctis hominibus interfecit.

15. Sicut præcepérat Dominus Moysi servo suo ita præcepit Moyses Josue, et illi universa complevit; non præterit de universis mandatis nec unum quidem verbum quod jusserat Dominus Moysi.

16. Cepit itaque Josue omnem terram, montanam et meridianam, terramque Gosen et planitiem, et occidentalem plagam, montemque Israel et campestria ejus,

17. Et partem montis quæ ascendit Seir usque Baalgad, per planitatem Libani, subter montem Hermon; omnes reges eorum cepit, percussit et occidit.

18. Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos.

19. Non fuit civitas quæ se tradiceret filiis Israel, præter Hevaeum qui habitabat in Gabaa; omnes enim bellando cepit.

20. Domini enim sententia fuerat ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel et caderent, et non mere-

s. 8. VIII.

vaux et fit mettre le feu à leurs chars, comme le Seigneur le lui avait ordonné.

40. Et étant retourné de là aussitôt, après avoir rassemblé ses troupes, il prit Asor et tua le roi. C'était une conquête considérable; car Asor avait été de tout temps la première et la capitale de tous ces royaumes.

41. Il en passa au fil de l'épée tous les habitants; il ravagea et extermina tout sans y laisser rien sur pied, et réduisit la ville en cendres.

42. Il prit aussi et ruina de même toutes les villes d'alentour avec leurs rois, qu'il fit mourir, comme Moïse, serviteur du Seigneur, le lui avait commandé.

43. Israël brûla toutes les villes, excepté celles qui étaient situées sur des collines et sur des hauteurs, qui furent réservées pour y mettre des garnisons qui veilleraien à la sûreté du pays. Il n'y eut qu'Asor qui, étant très-forte, fut néanmoins toute brûlée.

44. Les enfants d'Israël partagèrent entre eux tout le bétail et les bestiaux de cette ville, après en avoir tué tous les habitants, selon les ordres du Seigneur.

45. Or, les ordres que le Seigneur avait donnés à Moïse son serviteur sont les mêmes que Moïse donna à Josué, et il les exécuta tous, sans omettre la moindre chose de tout ce que le Seigneur avait commandé à Moïse.

46. Josué prit donc d'abord tout le pays des montagnes et du midi, toute la terre de Gosen, et la plaine, la contrée occidentale, et la montagne qui fut donnée à la tribu d'Ephraïm, où fut depuis le royaume d'Israël et ses campagnes.

47. Il prit ensuite une partie de la montagne qui s'élève vers Seir, jusqu'à Baalgad, le long de la plaine du Liban, au-dessous du mont Hermon. Il prit tous leurs rois, les frappa et les fit exécuter à mort.

48. Mais toutes ces conquêtes ne se firent pas en une seule année; Josué combattit long-temps contre ces rois.

49. Il n'y eut point de ville qui se rendit volontairement aux enfants d'Israël, excepté les Hévéens qui demeuraient à Gabaa et dans les villes voisines. Pour les autres, il les prit toutes de force, et passa au fil de l'épée tous les habitants;

50. Car telle avait été la volonté du Seigneur, justement irrité contre eux, que leurs coeurs s'endurcissent, qu'ils combatisSENT contre Israël, qu'ils fussent défaitS, qu'ils ne mé-

5